

NA TECHNICE POMÁHÁ ELSA

I studenti se specifickými potřebami mohou zvládnout vysokoškolské studium

„Není to ještě úplně obvyklá služba, řada uchazečů ani studentů o ní vlastně neví, přestože podobná střediska, jako je u nás, najdete i na jiných veřejných vysokých školách,“ říká vedoucí Střediska na podporu studentů se specifickými potřebami ELSA při ČVUT Barbora Čalkovská.

Student, dneska už v magisterském studiu, říkáme mu třeba Martin, přišel za doprovodu maminky před nástupem na studium do střediska s tím, že bude asi potřebovat pomoc. Ze zprávy PPP bylo jasné, že trpí dyslexií, dysgrafií a několika dalšími dys. Přesto zatím školy zvládal dobře, je velmi chytrý a svá omezení dokázal kompenzovat. Ovšem za pomoci rodiny. Dědeček – strojař mu předčítal učebnice, střídal se s maminkou. Kdyby je měl Martin číst sám, nikdy by nedostudoval, je to pro něho taková námaha, že ho po čtvrt hodině zmůže únava a z přečteného textu si nic nepamatuje. Maturitní otázku z češtiny se učil tak, že si je kreslil jako komiks. Středisko ELSA mu pro začátek půjčilo čtecí software s hlasovým výstupem. A Martin byl nadšen, protože si poprvé v životě mohl sám přečíst několik stránek Harryho Pottera. Teď úspěšně studuje čtvrtý ročník.

ELSA vznikla v roce 2012 sloučením dvou pracovišť ČVUT – Handicap poradny, která byla tehdy součástí Centra informačních a poradenských služeb, a Centra pro podporu vysokoškolského studia zrakově postižených Tereza. Dnes je ELSA součástí odboru pro studium a studentské záležitosti rektorátu ČVUT.

Výběr názvu střediska – ELSA – má dvoje kořeny. Tím prvním je vzpomínka na Ivci Elsu jako zodpovědnou ochránkyni svých potomků snažící se naučit je co největší samostatnosti a zodpovědnosti za svůj život (kniha Joy Adamsonové Příběh Ivce Elsy je na čestném místě ve zdejší knihovně), konečně Iva má přece ČVUT ve svém znaku. Kromě toho jde i o zkratku Elektronická Lektorská a Studijní Asistence.

Středisko na podporu studentů se specifickými potřebami ELSA není jen poradenskou institucí – především poskytuje studentům podporu technickou a softwarovou, čímž navazuje na dlouholeté

zkušenosti centra Tereza. „Někoho možná překvapí, že tyto formy podpory jsou velmi podobné, ať se poskytují zrakově postiženým, nebo studentům se specifickými poruchami učení, většinou dyslektikům,“ poznamenává B. Čalkovská.

Důležité paragrafy

Samostatnou pozornost si zasluhuje legislativní zakotvení této podpory studentům se specifickými potřebami. B. Čalkovská vzpomíná, že před rokem 2012 byly tyto služby financovány z rozvojových programů, které se musely podávat každý rok, a každý rok se také čekalo, zda budou přijaty a s jakou částkou se bude moci počítat. „Přitom jsme žádali o peníze na činnosti, které je vysoká škola stejně ze zákona povinna zajistit,“ zdůrazňuje. Konečně, ustanovení zmiňující se o podpoře studentů se specifickými potřebami se v novém znění objevuje i v návrhu novely vysokoškolského zákona, kde se v § 78a – Standardy pro akreditaci, říká:

„Standardy pro akreditace obsahují ... soubor požadavků na studijní program v rámci oblasti vzdělávání, zejména na obsahové zaměření studijního programu, profil absolventa, na odborné znalosti a odborné dovednosti absolventů ve vazbě na příslušnou oblast vzdělávání, na personální, finanční, materiální a další zabezpečení studijního programu, **včetně požadavků souvisejících se zajištěním podmínek rovného přístupu zdravotně postižených uchazečů a studentů k vysokoškolskému vzdělání...**, v případě akreditace studijního programu ... soubor minimálních požadavků na studijní program, zejména na obsahové zaměření studijního programu, profil absolventa, na odborné znalosti a odborné dovednosti absolventů ve vazbě na příslušnou oblast vzdělávání, na personální, finanční, materiální a další zabezpečení studijního programu, **včetně požadavků souvisejících se zajištěním podmínek rovného přístupu zdravotně postižených uchazečů a studentů k vysokoškolskému vzdělání...**“

Přede dvěma lety se podařilo prosadit nový způsob financování podpory studentů se specifickými potřebami na VŠ do do-

Vedoucí Střediska na podporu studentů se specifickými potřebami ELSA při ČVUT Barbora Čalkovská.

kumentu MŠMT „Podmínky financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami“, který je přílohou každoročního rozpisu finančních prostředků na veřejných vysokých školách. Jde v podstatě o definování nárokového nadnormativního zafinancování vyšších nákladů, ke kterým objektivně v těchto případech dochází. Výhodou je, že tak mají všechny veřejné vysoké školy srovnatelné podmínky pro poskytování služeb studentům se specifickými potřebami. Materiál počítá i s tím, že úprava studia například sluchově postiženého studenta na technickém oboru je jinak finančně náročná než podpora poskytovaná dyslektikovi na fakultě pedagogické. „Prvnímu se například poskytuje tlumočnick do znakového jazyka na přednášky a semináře (hodina stojí 400 korun), druhý potřebuje třeba software, díky němuž se lépe orientuje na stránkách skript, které se musí do tohoto programu převést, nebo hlasový výstup z počítače, je třeba mu pomoci s organizací pracovního času atd. atd.“ vysvětluje B. Čalkovská.

Domluvit se s přednášejícím

Velkou částí práce ELSY je komunikace s přednášejícími a domlouvání odlišného

Obtíže studenta s SPU

- Pomalé/opakované čtení pro správné pochopení
- Potíže se zápisem z přednášek
- Pocit nedostatku času na vypracování odpovědí
- Záměna znamének a čísel v matematických operacích
- Potíže v cizích jazycích
- Psaní seminárních a závěrečných prací
- Špatná orientace na stránce ve skriptech
- Vysoká zátěž při učení na zkoušky ve zkouškovém období – větší časová náročnost než u jiných studentů
- Potíže s time-managementem – kdy se začít učit

přístupu ke studentům se specifickými potřebami. „Je to oboustranně velmi individuální. Každý student potřebuje trochu jinou podporu a pochopení, přednášející pak mívají různou míru pochopení – od názoru, že na vysokou školu už žádná odlišnost tohoto typu nepatří, až po vysoké pochopení a ochotu pomáhat. Ten druhý přístup zaznamenáváme většinou u respektovaných a vysoce kvalifikovaných přednášejících a také u těch, kteří se s nějakým postižením setkali ve své rodině nebo ve svém blízkém okolí,“ hodnotí B. Čalkovská. Někdy musí několikrát vysvětlit, že například dyslektik není člověk s nižší inteligencí, naopak, často jde o lidi s vysokým IQ, kteří díky tomu navzdory problémům se čtením prošli základní a střední školou a při respektování svých zvláštností a s individuální podporou jsou schopni zvládnout i nároky školy vysoké.

O službách, které ELSA poskytuje, se dozvídají uchazeči o studium už při vyplňování přihlášky ke studiu. Mají možnost v ní vyplnit kolonku, v níž mohou uvést, že potřebují specifickou podporu. Stře-

disko dostává seznam těchto uchazečů a ELSA je pak informuje o tom, co jim může nabídnout, jaké mohou mít úpravy při plnění přijímacích zkoušek a pak při studiu. Nejde o zmírnění požadavků, ale o úpravu formy zkoušky – například o prodloužení času na přípravu, k tomu se přistupuje podobně jako při maturitě. A podobně jako u maturity k tomu musí mít doporučení z pedagogicko-psychologické poradny. Ještě před přijímačkami ale pracovníci střediska ELSA se studenty mluví a často slyší, že třeba 50% prodloužení času nepotřebují, že si prohlíželi přijímací test a že jsou v něm úkoly, které jim nepřipadají tak obtížné...

Ne všichni studenti ale mají o jakékoliv úlevy zájem, někteří raději zůstávají v anonymitě, o svých problémech nemluví. „V současnosti máme v evidenci kolem 100 studentů, kteří si o naši podporu řekli a o které se intenzivně staráme,“ říká B. Čalkovská. Mohlo by se zdát, že necelá stovka z 23 000 studentů na osmi fakultách ČVUT je málo. Na to je jednoduchá odpověď – každému nadanému studentovi prostě stojí zato pomoci.

Zápisky i indukční smyčka

Nejvíce studentů se specifickými poruchami učení je na fakultě strojní, hodně jich studuje i fakultu architektury. Podle B. Čalkovské je to osvícenými vyučujícími, zejména jazykářkami. Stává se, že ve třetím ročníku bakalářského studia zaznamenají studenta s IQ na úrovni 150 bodů, který ale čte jako žáci páté třídy. Právě s cizími jazyky mívají dyslektici, jichž je nejvíce, velké problémy. A tak se jim individuálně věnují v rámci individuální výuky cizího jazyka – a i na to je možné využít dotaci, kterou na podporu těchto studentů ČVUT dostává. „Nabízíme i zapisovatele, kteří bývají z řad spolužáků – zapisují přednášky na notebooku a pak je poskytují například sluchově postiženému spolužákovi, ale i pracovníkům střediska ELSA kvůli kontrole. A zase jsou za tuto práci navíc placeni,“ vysvětluje B. Čalkovská. Studenti nedoslýchaví mohou využívat standardně instalovaných indukčních smyček pro lepší přenos zvuku do jejich sluchadel, nebo

jim půjčíme přenosný FM systém v případě, že výuková místnost indukční smyčku nemá. Zrakově postiženým studentům se dostává softwarové podpory, přednášející například na fakultě jaderného a fyzikálního inženýrství nevidomému studentovi podrobně popisují grafy a schémata, která studentům ukazují, studenti mají možnost si je „prohlédnout“ i prostřednictvím hmatových výstupů ze speciální tiskárny.

Studenti se specifickými potřebami mívají třeba časovou podporu při zkouškách, mohou je také skládat individuálně sami s přednášejícím, nebo dokonce přímo v prostoru střediska ELSA s využitím zdejší techniky – počítačů a softwarového vybavení a pod dohledem pracovníků centra, kteří od vyučujícího dostanou podklady pro zkoušku a její průběh pak garantují. Penzum znalostí musí mít studenti se specifickými potřebami stejně jako ostatní spolužáci, musí je umět i prezentovat, jen se liší čas, který k tomu potřebují, a třeba forma této prezentace.

Na ČVUT bylo k 31. 10. 2014 evidováno 116 studentů se specifickými potřebami

• Zrakové postižení	4
• Sluchové postižení	4
• Pohybové postižení	10
• Specifické poruchy učení	78
• Chronické onemocnění a psychické nemoci včetně narušené komunikační schopnosti a autismu	20

Stává se, že uchazeč s postižením se rozhodne studovat obor, jenž vyžaduje určitou zdravotní způsobilost, který po určité době – ve druhém třetím ročníku – obsahuje zkoušku, při níž je jeho hendikep limitující. V těchto případech nezbyvá než s ním mluvit, upozornit ho na tento problém, nabídnout mu jiný obor... Ale když se nakonec rozhodne, že to zkusí, je povinností vysoké školy mu pomoci, i když pravděpodobnost nezvládnutí příslušné zkoušky nakonec hraničí s jistotou.

„Svoji pomoc nabízíme, nevnučujeme. Jde o dospělé lidi, kteří se musí sami rozhodnout, jak a v čem chtějí pomoci. Informujeme, nabízíme a v případě zájmu zajistíme podporu, jakou studenti potřebují. Musí si prostě zvyknout, že postupně přebírají odpovědnost sami za sebe,“ říká B. Čalkovská.

(Rámečky jsou využity z prezentace B. Čalkovské.)

Příklady opatření poskytovaných studentům se specifickými poruchami učení

- Časová kompenzace při psaní testů, rozsáhlé úlohy rozloženy na více časových úseku
- Čtecí software – usnadňuje učení doma
- Učební materiály v elektronické podobě
- Zápis testů do notebooku
- Vypracování rysů ve speciálních programech na PC
- Redakce závěrečných prací
- Individuální výuka cizích jazyků
- Diagnostika
- Nová baterie od r. 2015 v rámci projektu EXPIN MU Brno zaměřená na vysokoškolské studenty

